

Ц, 55

55

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Цзян Чунсінь

УДК: 141.7 (510)

**ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ДИСКУРСІ КИТАЙСЬКОЇ
СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ**

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

蒋崇鑫

Київ – 2013

9509

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота на кафедрі управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор філософських наук, професор
Бех Володимир Павлович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
перший проректор.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Зайцев Микола Олександрович,
Національний університет «Острозька
Академія», завідувач кафедри
культурології і філософії ;

кандидат філософських наук
Харченко Сергій Петрович,
Кіровоградський державний педагогічний
університет імені В. Винниченка,
начальник навчально-методичного відділу.

Захист відбудеться 28 серпня 2013 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 27 червня 2013 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. В. Крохмаль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні напрями світового розвитку свідчать про посилення інтеграційних тенденцій у відносинах соціальних макросуб'єктів. У XXI столітті всі без винятку прояви соціальності можуть бути осмислені кризь призму феномену глобалізації. Важливою умовою міжкультурного діалогу є адекватне знання його суб'єкта про базові уявлення партнера щодо самого себе, свого місця у суспільстві, природі та у Всесвіті, наявності готовності до сприйняття цих уявлень. Саме в цьому контексті на сучасному етапі мають розглядатися традиційні філософські та суспільствознавчі дихотомії, зокрема проблема Сходу та Заходу. Одним із найелементарніших, але водночас базових рівнів цієї проблеми, яка стає об'єктом дослідницького інтересу, може вважатися особистісний рівень, а саме специфіка інтеграції людини у суспільні структури, особливості її функціонування як особистості в умовах конкретного суспільства, зокрема китайського.

Досліджувана тема є надзвичайно актуальною з огляду на дискусійний характер концепту «особистість людини в китайському суспільстві». У сучасній філософії та синології існують діаметрально протилежні точки зору щодо наявності феномену особистості у Китаї. Вихідною причиною такого становища є західоцентричне уявлення про особистість, коли цей феномен ототожнюється із буттям особистості в західній культурі. З іншого боку, існує тенденція до автоматичного використання терміна особистість відносно членів соціуму, що є успішно до нього інтегрованими, без зазначення особливих рис китайської особистості, що робить термін науково невизначеним та конвенційним. Крім того, недостатнім є науковий аналіз філософського дискурсу проблеми особистості в китайській філософській думці, що найбільш адекватно рефлексує буття китайського суспільства. На нашу думку, існує необхідність у розв'язанні зазначеного протиріччя шляхом соціально-філософського аналізу проблеми особистості в єдності її статичного (особистість як біопсихосоціальна система) та динамічного (процес формування особистості) аспектів у контексті китайського філософського дискурсу.

Стан наукової розробки проблеми. Дослідження формування особистості людини на ранніх етапах (давній період та середньовіччя) розвитку китайської філософської думки відбувається переважно в рамках рефлексії суспільного буття, філософсько-політичної проблематики. Провідними філософськими системами, які визначали та наповнювали цей дискурс, були конфуціанство, моїзм, легізм, даосизм та буддизм.

Особливості дослідження проблеми людини в Новий період розвитку філософської думки Китаю полягають у поєднанні двох основних тенденцій: з одного боку, зберігається традиційне осмислення зазначеної проблематики в рамках основних філософсько-ідеологічних течій конфуціанства, даосизму,

буддизму, що в деяких випадках поєднується зі спробами синтезу провідних ідей усіх трьох напрямів; з іншого боку – саме в період Нового часу Китай «відкривається» світові, що дозволяє не тільки Заходу долучитися до унікальних здобутків китайської культури, але й Китаю сприйняти досягнення європейської наукової думки, в тому числі й суспільної теорії, що знайшли оригінальне тлумачення в межах китайського світогляду (Тань Ситун, Сунь Ятсен, Янь Фу, Лян Цичао).

Дослідження особистості в новітній період у Китаї тісно пов'язане із історичними процесами, ареною яких стає Китайська держава у XX – XXI столітті. На початку досліджуваного періоду зберігається тенденція ліберального підходу в розгляді особистості (Ху Ши). Друга половина XX ст. знаменується значним впливом комуністичної ідеології на китайський науковий і філософський дискурс, для цього етапу показовим є феномен «маоїстської особистості», чесноти якої обґрунтовані в роботах Мао Цзедуна. Іншою течією дискурсу проблематики особистості і її формування є роботи представників китайської діаспори, зокрема Ян Бо. Наприкінці XX – на початку XXI ст. у зв'язку зі змінами у політичній системі китайської держави розпочався «ліберальний ренесанс» у суспільних науках, що знайшло своє відображення і у концепціях людини, особистості, разом з тим китайські дослідники звертаються до традиційних парадигм (Чжан Лівень, Джао Цзунь, Чжоу Жунгуан).

Важливе значення для розв'язання дослідницької проблеми, сформульованої у роботі, є аналіз наукового доробку вітчизняних та зарубіжних дослідників. У зв'язку з цим варто згадати ґрунтовні праці Л. Васильєва, В. Малявіна, Фен Ю-ляня, С. Торчинова, збірники праць за редакцією І. Смірнова, М. Степанянц та Г. Шаймухамбетової, Б. Панкратова, роботи І. Каменаровича, А. Лук'янова, Г. Пондопуло, Н. Семенова, А. Ушкова.

Дослідження окремих шкіл китайської філософії здійснено в роботах А. Чебуніна, Н. Абаєва, Ду Хон Вея, Л. Переломова, Р. Еймса.

Новітній етап розвитку китайської філософської думки висвітлено в роботах В. Бурова, М. Степанянц, А. Рабогошвілі, Вень Цзянь, Л. Горобця, Л. Делосіна, А. Кобзева, О. Середкіної, В. Ганшина.

Філософські аспекти проблеми формування особистості людини цікавили багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема таких, як А. Бекарев, В. Бех, І. Бондаревич, В. Вашкевич, В. Воронкова, К. Гірц, П. Гуревич, В. Іванов, Е. Ільєнков, Л. Кривега, В. Муляр, Г. Нестеренко, А. Сенченко, Н. Скотна, С. Шалімова та ін.

Водночас китайський філософський дискурс проблеми формування особистості людини як окремих предмет дослідження не було виокремлено, хоча й існує декілька робіт, присвячених проблемі людини та особистості в цьому контексті. До прикладу можна згадати праці А. Кобзева, Л. Делосіна, С. Штейнера, Т. Григор'євої, В. Рубіна, А. Тюріна, Л. Степанової.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Загальний напрям дисертаційної роботи пов'язаний із темою дослідження кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Принципи організації та тенденції розвитку вищої освіти у XXI ст.» (рішення Вченої ради університету від 22 грудня 2006 р., протокол № 5) та планами науково-дослідної роботи кафедри управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 4 від 23 грудня 2010 р.).

Метою роботи є соціально-філософська рефлексія феномену особистості (в єдності його статичних та динамічних аспектів) у китайському суспільстві в контексті його осмислення у філософському дискурсі Китаю.

Реалізація поставленої мети потребує вирішення наступних **завдань**:

- обґрунтувати «формування особистості людини» як основний концепт дослідження;
- виокремити зовнішні фактори формування особистості людини Заходу та Сходу;
- визначити принципи та методи дослідження формування особистості людини в дискурсі китайської філософської думки;
- здійснити філософсько-історичний аналіз феномену особистості в давньому та середньовічному Китаї;
- дослідити рефлексію проблеми формування особистості людини та соціалізації особистості в працях конфуціанців та їхніх опонентів (моїсти, легісти);
- виокремити особливості тлумачення природи людини та способу людського буття у філософії даосизму;
- проаналізувати буддистську програму формування ідеалу людини;
- визначити співвідношення традиційних та ліберальних тенденцій у розгляді проблеми формування особистості людини у філософській думці Китаю Нового часу;
- з'ясувати загальні тенденції трансформації механізму формування особистості людини у Китаї Новітнього часу;
- проаналізувати культурологічний та філософський дискурс проблеми людини як особистості та процесу формування особистісних якостей у Китаї XX – XXI століть.

Об'єктом дослідження є процес формування особистості людини в китайському суспільстві.

Предмет дослідження – філософська рефлексія проблеми формування особистості людини в китайській філософській, культурологічній та суспільствознавчій думці.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить комплекс філософських, загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Основними методологічними підставами у запропонованій роботі стали діалектичний та компаративний методи. Оскільки діалектика є вченням про всезагальні зв'язки та розвиток, то використання її як методу зробить можливим розглянути об'єкт дослідження, тобто особистість, як унікальний соціальний феномен, що постає як атрибутивна властивість людської істоти, має динамічну природу, розвиваючись та змінюючись під впливом відповідних зовнішніх та внутрішніх факторів. Вихідним принципом діалектики є принцип історизму (пов'язаний з ідеєю розвитку). Застосування цього принципу дозволяє дослідити особливості виникнення та трансформації феномену особистості в культурно-історичному та соціально-політичному контексті східної та західної цивілізацій. З іншого боку, звернення до цього принципу орієнтує дослідника на максимально прискіпливе вивчення не лише самого процесу, явища, будь-якого об'єкта в історичному плані, але й на вивчення історії розвитку ідей щодо цього об'єкту. Саме тому в роботі здійснено аналіз філософського дискурсу проблеми соціального буття людини в китайській та західноєвропейській філософській традиції. Це дало змогу виокремити загальні та специфічні риси особистості західного та східного типу, віднести їх до спільного категоріального ряду і разом з тим запропонувати ідею функціональної особистості, що узагальнює рефлексію феномену людини у китайській філософії. Суттєвим у процесі дослідження стало використання компаративістської методології, що дозволило порівняти, дослідити системи рис, що утворюються внаслідок розвитку та функціонування людини у суспільстві, мають суттєву різницю у західній та східній культурах, проте виступають як наслідок дії одних і тих же чинників, а отже, утворюють феномен, що проявляється унікальним чином у кожній культурі, але може бути визначений як особистість. Це стало свого роду філософсько-історичним порівнянням, що було доповнено історико-філософським компаративним аналізом, у процесі якого з'ясувалися принципові розходження та парадигмальні паралелі в тлумаченні феномену особистості у східній та західній філософській думці.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у спробі концептуального узагальнення змісту феномену формування особистості людини в дискурсі китайської філософської думки.

Це знайшло відображення в наступних положеннях наукової новизни дослідження:

Вперше:

– сформульовано визначення особистості як інформаційно-матеріального індивідуалізованого відносно кожної людини феномену. Матеріальною підставою набуття людиною якості особистості є цілісність її фізичного організму, перш за все центральної нервової системи, що є умовою

розвитку психіки людини, а отже її свідомості та самосвідомості (генетична підстава особистості). Наявність матеріального підґрунтя дозволяє людині, вступаючи у взаємодію з соціальними суб'єктами, що транслюють власний соціальний досвід (соціальна підстава особистості) і виступають посередниками у сприйнятті духовної культури конкретного суспільства, та об'єктами другої природи (елементи матеріальної культури) (культурна підстава особистості), сприймати соціальну інформацію;

– доведено, що провідними та детермінуючими всі інші є хронотопологічні фактори, які визначили особливості сприйняття себе в просторі й часі. Для людини Заходу її хронотоп є завжди визначеним, оскільки вона перебуває у конкретному теперішньому, визначеному відносно минулого, що йому передусє, та майбутнього, що прийде за ним. Для східної людини існування у режимі циклічного часу породжує відчуття вічного повтору, відчуття іманентності власного буття буттю світу, природи. Топологічне відчуття людини Заходу ґрунтується на розділенні світу матеріального та духовного, тоді як холістичне світосприйняття людини Сходу поширюється і на сферу духових сутностей, які розглядаються як частина дійсності, таким чином світосприйняття доповнюється містичною складовою. Таке становище породжує особливі відмінні статуси: людина Заходу постає як залучений спостерігач, який діє, але зберігає свою автономність, а східна людина завжди залишається частиною процесу. Метафорично можна говорити про західну людину-молекулу і атомарну людину Сходу;

– запропоновано ідею функціональної особистості, як особистісного типу, характерного для китайського суспільства. Функціональна особистість особливим чином засвоює суспільні цінності й норми, оскільки для неї вони не стають внутрішніми настановами, а мають інструктивний характер, визначаючи процедуру реалізації функції. Функціональна особистість є умовою існування китайського суспільства як органічного цілого, метою якого є збереження самоідентичності, тобто відсутності розвитку як процесу, що може призводити як до вдосконалення, так і до спрощення. Метою існування функціональної особистості є виконання її функціональних обов'язків, а метою її індивідуального розвитку є покращення власної ефективності, яка сприяє якнайкращому виконанню цієї функції.

Удосконалено:

– історико-філософський аналіз проблеми особистості в китайській філософській думці, який було доповнено філософсько-історичним аналізом розвитку китайського суспільства із встановленням кореляції суспільного буття і його відображення у філософських текстах;

– уявлення щодо характерних рис особистості в традиційному Китаї та китайському суспільстві епохи глобалізації.

Отримало подальший розвиток:

- дослідження філософських та наукових концепцій феномену особистості;
- порівняльний аналіз концепцій особистості в традиційній китайській філософії, філософії Нового часу та сучасних концепціях.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки, запропоновані у роботі, дають можливість поглибити подальше дослідження проблематики.

Матеріали дослідження можуть бути використані як основа перспективних теоретичних розробок проблеми формування особистості людини в китайському суспільстві та в емпіричних соціологічних і політологічних розвідках.

Положення, наведені в дослідженні, також можуть бути використані для розробки і практичної реалізації навчальних курсів для студентів напрямів підготовки «філософія», «суспільно-політичні науки», «міжнародні відносини».

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки наукового дослідження було обговорено на спільному засіданні кафедри соціальної філософії та філософії освіти і кафедри управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Результати дисертаційної роботи були оприлюднені на міжнародних і всеукраїнських наукових, науково-теоретичних і науково-практичних конференціях, зокрема: Науково-практичній конференції «Основні напрями модернізації вищої освіти в контексті викликів епохи» (Київ–Глухів, 2011); Перших Українських педагогічних студій «Освіта і культура як запорука сталого демократичного розвитку суспільства» (Київ–Луцьк–Рівне, 2012); II Міжнародній науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Дитинство. Освіта. Соціум» (Київ, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Управлінські компетенції викладача вищої школи» (Київ, 2013).

Публікації. Основний зміст дослідження відображений у 6 публікаціях у фахових виданнях з філософських наук.

Структура та обсяг дисертації зумовлені означеною метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів (10 підрозділів), висновків і списку використаних джерел (199 позицій). Загальний обсяг дисертації становить 221 сторінка, основна частина роботи – 204 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено рівень її наукового опрацювання, сформульовано мету, завдання дослідження, його об'єкт і предмет, охарактеризовано методи дослідження,

наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо їх апробації.

Перший розділ – «Теоретико-методологічні засади дослідження процесу формування особистості людини в дискурсі китайської філософської думки» – присвячений формулюванню основного концепту дослідження, а саме «формування особистості людини», здійсненню компаративного аналізу зовнішніх факторів формування особистості східного та західного типу, окресленню методологічної бази дослідження.

У підрозділі 1.1. – «“Формування особистості людини” як основний концепт дослідження» – проаналізовано філософські та наукові концепції феномену особистості. На підставі аналізу зарубіжних та вітчизняних концепцій особистості можна сформулювати визначення особистості як атрибутивної якості людини, що є інтегрованою у суспільство. Матеріальною підставою набуття людиною якості особистості є цілісність її фізичного організму, перш за все центральної нервової системи, що є умовою розвитку психіки людини, а отже її свідомості та самосвідомості (генетична підстава особистості). Наявність матеріального підґрунтя дозволяє людині, вступаючи у взаємодію з соціальними суб'єктами, що транлюють власний соціальний досвід (соціальна підстава особистості) і є посередниками у сприйнятті духовної культури конкретного суспільства та об'єктами другої природи (елементи матеріальної культури, культурна підстава особистості), сприймати соціальну інформацію. Таким чином особистість можна розглядати як інформаційно-матеріальний індивідуалізований відносно кожної людини феномен.

Підрозділ 1.2. – «Зовнішні фактори формування особистості людини Заходу та Сходу: ментальні, культурні, світоглядні характеристики» – присвячений розгляду формування особистості людини як частини процесу розвитку особистості, що є перетворювальним впливом усіх суб'єктів розвитку особистості окрім неї самої. Зовнішні фактори належать до формування особистості, і оскільки суб'єктами в цьому випадку є колективний соціальний суб'єкт і культура, то можна говорити про соціальні, економічні, політичні, етнічні, ментальні, цивілізаційні, культурні, історичні фактори. Комплекс зовнішніх чинників є унікальним для кожної соціальної системи, відображаючи її конкретно-історичні, цивілізаційні, політичні, економічні, соціальні, духовні характеристики. Саме результатом впливу комплексу цих чинників є формування унікальних типів особистості людини Заходу та людини Сходу. Провідними та такими, що детермінують усі інші, є хронотопологічні фактори, які визначили особливості сприйняття себе в просторі й часі. Для людини Заходу її хронотоп є завжди визначеним, оскільки вона перебуває у конкретному теперішньому, визначеному відносно минулого, що йому передус, та майбутнього, що прийде за ним. Для східної людини існування у режимі циклічного часу породжує відчуття вічного повтору, відчуття іманентності

власного буття буттю світу, природи. Топологічне відчуття людини Заходу ґрунтується на розділенні світу матеріального та духовного, тоді як холістичне світосприйняття людини Сходу поширюється і на сферу духовних сутностей, які розглядаються як частина дійсності, таким чином світосприйняття доповнюється містичною складовою. Метафорично можна говорити про західну людину-молекулу і атомарну людину Сходу.

У підрозділі 1.3. – «Принципи та методи дослідження формування особистості людини в дискурсі китайської філософської думки» – розкрито методологічну базу дослідження, якою є комплекс філософських, загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Основним методологічним підґрунтям дисертації стали діалектичний та компаративний методи.

У другому розділі – «Проблема особистості людини у філософській думці Китаю періоду Давнього часу та Середньовіччя» – досліджено специфіку філософського дискурсу проблеми людини у контексті її інтеграції до суспільних структур у концепціях конфуціанської школи, працях моїстів, легістів, даосистів, філософсько-релігійній концепції буддизму.

У підрозділі 2.1. – «Феномен особистості в давньому та середньовічному Китаї: філософсько-історичний аналіз» – феномен особистості досліджується у динамічному аспекті. У цьому випадку остання тлумачиться як результат: процесу впливу на людину різноманітних суспільних утворень, що є способом реалізації системи соціальних інститутів; власних перетворювальних зусиль людини, яка в силу розвиненої психіки здатна сприймати зазначений вплив, інтеріоризуючи групові та загальносуспільні цінності, зразки поведінки, стандартні реакції на типові ситуації. Саме тому з'являються підстави говорити про особистість людини, що належить до китайської цивілізації. Оскільки протягом тисячоліть китайська цивілізація залишалася надзвичайно закритою, то можна говорити про особистість, що формується в умовах традиційного Китаю. Таку особистість можна охарактеризувати як функціональну особистість. Функціональна особистість особливим чином засвоює суспільні цінності й норми, оскільки для неї вони не стають внутрішніми настановами, а мають інструктивний характер, визначаючи процедуру реалізації функції. Метою існування функціональної особистості є виконання її функціональних обов'язків, а метою її індивідуального розвитку – покращення власної ефективності, яка сприяє якнайкращому виконанню цієї функції.

У підрозділі 2.2. – «Рефлексія проблеми формування особистості людини та соціалізації особистості в працях конфуціанців та їхніх опонентів (моїсти, легісти)» – розглянуто способи вирішення проблеми людини, її сутності, можливості її розвитку, джерел формування її нових якостей, що дозволяли б говорити про неї як про особистість у рамках конфуціанської філософії та концепціях основних опонентів конфуціанців. Суттєва різниця міститься в тлумаченні природи людини, яка визначається як

природжено добра (конфуціанство), виключно зла (деякі неоконфуціанці), різняться відносно кожної окремої особи (моїсти), є переважно злого, хоча й зустрічаються «ідеальні люди» (легізм). Вихідними умовами формування досконалої людини є такі: благородне походження (конфуціанство), наявність інтелектуальних здібностей та моральних чеснот поза залежністю від соціального походження (моїсти), вроджена здатність до осягнення природи всього сущого (легісти). Суб'єктами формування особистості окрім неї самої є: соціальне оточення (у найширшому сенсі – від сім'ї до держави) (конфуціанство, моїзм), органи державної влади (легізм). Ідеальною особистістю є «благородний муж», який слідує ритуалу, є справедливим та людинолюбним і осягнув своє буття як буття Всесвіту (конфуціанство, неоконфуціанство); людина, що слідує своїй природі, максимально реалізує своє призначення, визначене Небом (моїзм); ефективний керівник або правитель чи службовець, тобто чиновник (легізм).

У підрозділі 2.3. – «Особливості тлумачення природи людини та способу людського буття у філософії даосизму» – здійснено аналіз феномену ідеальної особистості, яка в даосизмі постає не як наслідок формуючого впливу соціуму, як, наприклад, конфуціанська особистість, а як результат осягнення дао через самопізнання, очікуваним результатом якого є зречення власного «Я» як ілюзії. Тобто можна говорити про даоську особистість як функціональну особистість, яка є недиференційованою частиною дао як рухливого, вічно змінного, органічного цілого.

У підрозділі 2.4. – «Буддистська програма формування ідеалу людини. Будда як взірцева особистість» – досліджено ціннісні орієнтири китайського релігійного буддизму. Заслуга буддійського учення полягає у тому, що не відкидаючи поняття багатства, влади й інших цінностей і соціальних орієнтирів звичайних людей, воно зуміло репрезентувати власні цінності як джерело і причину цінностей простого народу. Від бажання поліпшити свій соціальний статус до прагнення досягти повного і довершеного прояснення лежала величезна ціннісна шкала, визначувана різними потребами adeptів. Але вектор цієї шкали був спрямований на розвиток особистих якостей людини у відповідності з аксіологією буддійського вчення, що закликала звільнитися від матеріальних і соціальних прихильностей та вернутися до духовного вдосконалення. Буддійське учення дійшло до утвердження сутнісної основи людини, яка співвідносилася з дійсною реальністю або природою Будди.

У третьому розділі – «Трансформація образу ідеальної особистості та механізму її творення в китайській філософії Нового та Новітнього часу» – визначено особливості філософського дискурсу проблеми особистості в Китаї Нового та Новітнього часів і специфіку суспільної практики щодо формування особистості у сучасному Китаї.

У підрозділі 3.1. – «Співвідношення традиційних та ліберальних тенденцій у розгляді проблеми формування особистості людини у

філософській думці Китаю Нового часу» – обґрунтовано, що в Новий період у китайській філософії означили себе дві основні тенденції: з одного боку, зберігається традиційне осмислення проблеми людини та формування її особистості в рамках основних філософсько-ідеологічних течій конфуціанства, даосизму, буддизму, що в деяких випадках поєднується зі спробами синтезу провідних ідей усіх трьох напрямів; з іншого – саме в період Нового часу Китай «відкривається» світові, що дозволяє не тільки Заходу долучитися до унікальних здобутків китайської культури, але й Китаю сприйняти досягнення європейської наукової думки, в тому числі й суспільної теорії, що знайшли оригінальне тлумачення в межах китайського світогляду. Перша тенденція знайшла своє яскраве відображення у філософській концепції Лю Цзюнчжоу, в якій пропонується ідея особистісної потенціальності, тобто наперед визначеної здатності людини стати тим, чим вона має бути, виступаючи одним із проявів світового порядку. Таким чином, формування особистості, принаймні її функціонального типу, відбувається як повернення до себе, усвідомлення власної природженої сутності. Певною модифікацією ідеї прояву Абсолюту через людину є концепція Янь Юаня, в якій зроблено акцент на ролі людини у встановленні світового порядку, тобто принципова досяжність ідеалу злиття «небесної передвизначеності» і першоелемента («пневми») у людській особі визначає можливість існування світу загалом. Моральність людини, її чесноти є наперед закладеними у її природі, що має спільні джерела для всіх суб'єктів, тому гармонійна особистість є відображенням гармонії першоджерел, у свою чергу гармонізуючи світ. Тань Ситун демонструє одну із тенденцій неоконфуціанства, що виражається у синкретичних пошуках з метою поєднання досягнень найважливіших світоглядних джерел – конфуціанства та буддизму. Важливою для тлумачення проблематики формування особистості є ідея співчуття до ближнього, що акцентується Тань Ситунем. Ліберальна тенденція знаходить своє відображення, зокрема у роботах Сунь Ятсена. Ідея демократизації, розроблена ним, є надзвичайно важливою в контексті нашого дослідження, адже зміна політичного режиму, звичайно, також неминуче призводить до трансформації не лише владних відносин, але й соціальних взаємодій, зокрема сприяє формуванню активності як провідної характеристики автономної особистості і дозволяє позбутися реактивності, яка характеризує особистість функціональну.

У підрозділі 3.2. – «Загальні тенденції трансформації механізму формування особистості людини у Китаї Новітнього часу: взаємовплив суспільної свідомості та суспільної практики» – аналізується сучасний стан осмислення проблеми людини, перш за все дитини, її виховання, та особливостей інтеграції суспільства у суспільній свідомості китайського суспільства, і реалізації її у суспільній практиці. Гуманізм, ідея цінності життя дитини саме як конкретної особи, що є об'єктом турботи сама по собі, очевидно, знаходять свій прояв у суспільній свідомості сучасних китайців. Ця

ознака є надзвичайно важливою, оскільки, з одного боку, вона свідчить про усвідомлення цінності автономного індивіда. З іншого боку, усвідомлення цього сприяє формуванню нових підходів до виховання, оскільки традиційна система виховання перестас бути застосовуваною в умовах нової соціальної практики. Дозволимо собі припустити, що сімейне виховання почало еволюціонувати до особистісно орієнтованого виховання західного типу, що неминуче має завершитися трансформацією функціональної особистості у самоактуалізовану особистість. Відбувається також активне втручання родини у процес навчання, що також є показовим. До сучасної шкільної підготовки, активно долучаються батьки, хай переважно організаційно. Цікавим є факт наявності академічної конкуренції: конкурувати, напевне, можуть лише достатньо автономні суб'єкти, що знову ж таки виводить нас на ідею індивідуальності, яка реалізувавшись у практиці виховання та навчання, дозволяє говорити про створення умов для формування унікальної особистості, особистості як елементу соціальної системи. Водночас соціально-психологічні дослідження китайської молоді виявляють цікаву закономірність, моральні суждення учасників опитування містять переважно «зовнішню» аргументацію. Тобто моральна поведінка є реактивною: потрібно бути моральним, оскільки цього очікує група, суспільство. Ідея моральності як внутрішньої потреби не простежується. Тобто говорити про формування особистості молодого китайця як самодетермінованої системи поки не доводиться.

У підрозділі 3.3. – «Культурологічний та філософський дискурс проблеми людини як особистості та процесу формування особистісних якостей у Китаї XX – XXI століть» – етапи дослідження проблеми особистості в китайській філософії новітнього періоду узагальнюються наступним чином: продовження розвитку ідей лібералізму (I половина XX ст.); відображення проблематики становлення особистості у комуністичному Китаї (II половина XX ст.); сучасний дискурс проблеми особистості та групи (кінець XX – початок XXI ст.). У представників ліберальної течії, зокрема Ху Ши, проблема особистості корелює із феноменом свободи. Ху Ши вважав, що лише володіючи свободою, люди можуть творити велику історію. Тому людство зобов'язане зберігати деякі свободи, що гарантують гідність окремої особи, з одного боку, а з іншого – створювати процвітаюче і щасливе суспільство. Що стосується розгляду проблеми особистості у комуністичному Китаї, то тут джерелом філософського дискурсу можна вважати ідеологічні документи, оскільки поряд із програмними компонентами і дороговказами конкретних дій вони можуть містити результати рефлексії важливих питань на кшталт ролі особи, її місця у суспільстві. Маоїстська ідеологія містила настанови, що, до речі, були реалізовані, які сприяли перетворенню традиційного «організму держави» іманентного природності на «державну організацію», що має механістичний характер. Проте народження особистості західного типу не відбулося: особа не стала елементом, переставши бути важливою «функцією»

організму, вона перетворилася на «гвинтик» державної машини. Разом з тим сучасні китайські дослідники особистості говорять про результати цього впливу, що виявилися у формуванні «гуансі» (квасіродинності) як нової форми соціальної інтеграції, що має переважно негативні прояви.

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота дає підстави для таких висновків:

1. Аналіз філософських та наукових концепцій феномену особистості і її розвитку як динамічного аспекту цього феномену свідчить, що всі вони містять вказівку на наявність психіки як необхідної умови набуття людиною статусу особистості. Суттєвою виявляється різниця у виокремленні тих психічних структур, функціонування і розвиток яких є умовою становлення особистості. В рамках переважної більшості парадигм необхідною умовою розвитку особистості є розвиток свідомості, лише в рамках психоаналітичної концепції акцентується превалюючий вплив функціонування несвідомого на цей процес.

2. Процес розвитку особистості є полісуб'єктним. Суб'єктами є і сама людина, і представники різноманітних соціальних груп (своєрідний колективний соціальний суб'єкт), до складу яких вона входить протягом онтогенезу, і культура як особливий суб'єкт розвитку особистості, що має змішану духовно-матеріальну природу.

3. Відповідно до виокремлених суб'єктів процесу розвитку особистості можна говорити про його внутрішні та зовнішні фактори. Внутрішні фактори пов'язані зі станом розвитку психічної сфери конкретної людини (яка залежить від генетичних факторів), а саме процесів мислення, воління тощо.

4. На підставі аналізу зарубіжних та вітчизняних концепцій особистості можна сформулювати визначення особистості як атрибутивної якості людини, що є інтегрованою у суспільство. Матеріальною підставою набуття людиною якості особистості є цілісність її фізичного організму, перш за все центральної нервової системи, що є умовою розвитку психіки людини, а отже її свідомості та самосвідомості (генетична підстава особистості). Наявність матеріального підґрунтя дозволяє людині, вступаючи у взаємодію з соціальними суб'єктами, що транслюють власний соціальний досвід (соціальна підстава особистості) і виступають посередниками у сприйнятті духовної культури конкретного суспільства та об'єктами другої природи (елементи матеріальної культури, культурна підстава особистості), сприймати соціальну інформацію. Таким чином особистість може розглядатися як інформаційно-матеріальний індивідуалізований відносно кожної людини феномен.

5. Розвиток особистості є процесом інтеріоризації соціальної інформації у ході міжособистісної, внутрішньогрупової, міжгрупової взаємодії тощо шляхом свідомого її сприйняття та перетворення у власну систему цінностей, норм, зразків прийнятної поведінки, виконуваних ролей, що супроводжується

розвитком свідомості, втілюючись у самосвідомості як джерелі формування уявлення про себе, «Я-образу». Важливе значення у процесі розвитку особистості людини мають його суб'єкти, якими поряд із самою людиною є як її безпосереднє соціальне оточення: сім'я, соціальна група (колективний соціальний суб'єкт), так і культура суспільства, в рамках якого існує особистість.

6. Формування особистості людини є частиною процесу розвитку особистості, перетворювальним впливом усіх суб'єктів розвитку особистості, виключаючи її саму.

7. Зовнішні фактори належать до формування особистості, і оскільки суб'єктами в цьому випадку є колективний соціальний суб'єкт і культура, то можна говорити про соціальні, економічні, політичні, етнічні, ментальні, цивілізаційні, культурні, історичні фактори. Комплекс зовнішніх чинників є унікальним для кожної соціальної системи, відображаючи її конкретно-історичні, цивілізаційні, політичні, економічні, соціальні, духовні характеристики. Саме результатом впливу комплексу цих чинників є формування унікальних типів особистості людини Заходу та людини Сходу.

8. Провідними та детермінуючими всі інші є хронотопологічні фактори, які визначили особливості сприйняття себе в просторі й часі. Для людини Заходу її хронотоп є завжди визначеним, оскільки вона перебуває у конкретному теперішньому, визначеному відносно минулого, що йому передує, та майбутнього, що прийде за ним. Для східної людини існування у режимі циклічного часу породжує відчуття вічного повтору, відчуття іманентності власного буття буттю світу, природи. Топологічне відчуття людини Заходу ґрунтується на розділенні світу матеріального та духовного, тоді як холистичне світосприйняття людини Сходу поширюється і на сферу духових сутностей, які розглядаються як частина дійсності, таким чином світосприйняття доповнюється містичною складовою. Таке становище породжує особливі відмінні статуси: людина Заходу постає як залучений спостерігач, який діє, але зберігає свою автономність, а східна людина завжди залишається частиною процесу. Метафорично можна говорити про західну людину-молекулу і атомарну людину Сходу.

9. Розглядаючи проблему особистості і застосовуючи сам термін «особистість», ми неминуче опиняємося у ситуації, коли виникають неоднозначні конотації із тим типом особистості, який є характерним для західної цивілізації, оскільки феномен особистості отримує своє осмислення і термінологічну визначеність саме в рамках західної наукової парадигми. Проте розгляд феномену особистості можна здійснювати не лише в статичному аспекті, але й у динамічному. У цьому випадку не виникає спокуси говорити про конкретні характеристики особистості, а можливе трактування останньої як результату наступного: процесу впливу на людину різноманітних суспільних утворень, що є способом реалізації системи соціальних інститутів; власних

перетворювальних зусиль людини, що в силу розвиненої психіки здатна сприймати зазначений вплив, інтеріоризуючи групові та загальносуспільні цінності, зразки поведінки, стандартні реакції на типові ситуації. Саме тому з'являються підстави говорити про особистість людини, що належить до китайської цивілізації.

10. Починаючи з дитинства, людина традиційного Китаю інтегрувалася в суспільство не як неподільний унікальний елемент, а як певна функція, вимір цілісного суспільного організму. Тобто можна характеризувати особистість цієї людини як функціональну особистість. Функціональна особистість особливим чином засвоює суспільні цінності і норми, оскільки для неї вони не стають внутрішніми настановами, а мають інструктивний характер, визначаючи процедуру реалізації функції. Функціональна особистість є умовою існування китайського суспільства як органічного цілого, метою якого є збереження самоідентичності, тобто відсутності розвитку як процесу, що може призводити як до вдосконалення, так і до спрощення. Метою існування функціональної особистості є виконання її функціональних обов'язків, а метою її індивідуального розвитку – покращення власної ефективності, яка сприяє якнайкращому виконанню цієї функції.

11. Вирішення проблеми людини, її сутності, можливості її розвитку, джерел формування її нових якостей, що дозволяли б говорити про неї як про особистість, знаходить своє вирішення в рамках конфуціанської філософії та у концепціях основних опонентів конфуціанців. Суттєва різниця міститься в тлумаченні природи людини, яка визначається як природжено добра (конфуціанство), виключно зла (деякі неоконфуціанці), різниться відносно кожної окремої особи (моїсти), є переважно злою, хоча й зустрічаються «ідеальні люди» (легізм). Вихідними умовами формування досконалої людини є такі: благородне походження (конфуціанство), наявність інтелектуальних здібностей та моральних чеснот поза залежністю від соціального походження (моїсти), вроджена здатність до осягнення природи всього суцього (легісти). Суб'єктами формування особистості окрім неї самої є соціальне оточення (у найширшому сенсі – від сім'ї до держави – конфуціанство, моїзм), органи державної влади (легізм). Ідеальна особистість – «благородний муж», який слідує ритуалу, є справедливим та людинолюбним і осягнув своє буття як буття Всесвіту (конфуціанство, неоконфуціанство); людина, що слідує своїй природі, максимально реалізує власне призначення, визначене Небом (моїзм); ефективний керівник – правитель або службовець чи чиновник (легізм).

12. Даосизм традиційно прийнято розглядати в контексті протиставлення його теоретичних підстав базовим положенням конфуціанської ідеології. Найбільш принципові розходження між цими філософськими системами пролягають по лінії розуміння місця людини в соціумі і універсумі та оцінки результатів впливу суспільства на особу. Ідеальна особистість в даосизмі постає не як наслідок формуючого впливу соціуму, як, наприклад, конфуціанська

особистість, а як результат осягнення дао через самопізнання, очікуваним результатом є зречення власного «Я» як ілюзії. Тобто можна говорити про даоську особистість як функціональну особистість, яка є недиференційованою частиною дао як рухливого, вічно змінного, органічного цілого.

13. У китайському релігійному буддизмі ціннісні орієнтири, у тому числі й особисті, були більш приземленими і наближеними до реального життя у суспільстві. Заслуга буддійського учення полягає у тому, що не відкидаючи поняття багатства, влади й інших цінностей і соціальних орієнтирів звичайних людей, воно зуміло репрезентувати власні цінності як джерело і причину цінностей простого народу. Від бажання поліпшити свій соціальний статус до прагнення досягти повного і довершеного прояснення лежала величезна ціннісна шкала, визначувана різними потребами адептів. Але вектор цієї шкали був спрямований на розвиток особистих якостей людини у відповідності з аксіологією буддійського вчення, що закликала звільнитися від матеріальних і соціальних прихильностей та звернутися до духовного вдосконалення. Буддійське учення дійшло до утвердження сутнісної основи людини, яка співвідносилася з дійсною реальністю або природою Будди.

14. У Новий період у китайській філософії означили себе дві основні тенденції: з одного боку, зберігається традиційне осмислення проблеми людини та формування її особистості в рамках основних філософсько-ідеологічних течій конфуціанства, даосизму, буддизму, що в деяких випадках поєднується зі спробами синтезу провідних ідей всіх трьох напрямів; з іншого – саме в період Нового часу Китай «відкривається» світові, що дозволяє не тільки Заходу долучитися до унікальних здобутків китайської культури, але й Китаю сприйняти досягнення європейської наукової думки, в тому числі й суспільної теорії, що знайшли оригінальне тлумачення в межах китайського світогляду. Перша тенденція знайшла своє яскраве відображення у філософській концепції Лю Цзюнчжоу, в якій пропонується ідея особистісної потенціальності, тобто наперед визначеної здатності людини стати тим, чим вона має бути, виступаючи як один із проявів світового порядку. Таким чином, формування особистості, принаймні її функціонального типу, відбувається як повернення до себе, усвідомлення власної природженої сутності. Певною модифікацією ідеї прояву Абсолюту через людину є концепція Янь Юаня, в якій зроблено акцент на ролі людини у встановленні світового порядку, тобто принципова досяжність ідеалу злиття «небесної передвизначеності» і першоелементу («пневми») у людській особі визначає можливість існування світу загалом. Моральність людини, її чесноти є наперед закладеними у її природі, що має спільні джерела для всіх суб'єктів, тому гармонійна особистість є відображенням гармонії першоджерел, у свою чергу гармонізуючи світ. Тань Ситун демонструє одну із тенденцій неоконфуціанства, що виражається у синкретичних пошуках, з метою поєднання досягнень найважливіших світоглядних джерел – конфуціанства та буддизму. Важливою для тлумачення

проблематики формування особистості є ідея співчуття до ближнього, що акцентується Тань Ситуном. Співчуття в концепції Тань Ситуна можна вважати одним із механізмів формування особистості в процесі міжособової взаємодії. Ліберальна тенденція знаходить своє відображення, зокрема, у роботах Сунь Ятсена. Ідея демократизації, розроблена ним, є надзвичайно важливою, адже зміна політичного режиму, звичайно, також неминуче призводить до трансформації не лише владних відносин, але й соціальних взаємодій, зокрема сприяє формуванню активності як провідної характеристики автономної особистості і дозволяє позбутися реактивності, яка характеризує особистість функціональну.

15. Аналіз новітнього китайського філософського дискурсу проблеми формування особистості необхідно здійснювати в контексті з'ясування сучасного стану осмислення проблеми людини, перш за все дитини, її виховання та особливостей інтеграції суспільства у громадській свідомості китайського суспільства і реалізації її у суспільній практиці. Гуманізм, ідея цінності життя дитини саме як конкретної особи, що є об'єктом турботи сама по собі, очевидно, знаходять свій прояв у суспільній свідомості сучасних китайців. Ця ознака є надзвичайно важливою, оскільки, з одного боку, вона свідчить про усвідомлення цінності автономного індивіда. З іншого боку, усвідомлення цього сприяє формуванню нових підходів до виховання, оскільки традиційна система виховання перестає бути застосовуваною в умовах нової соціальної практики. Сімейне виховання почало еволюціонувати до особистісно орієнтованого виховання західного типу, що неминуче має завершитися трансформацією функціональної особистості у самоактуалізовану особистість. Водночас соціально-психологічні дослідження китайської молоді виявляють цікаву закономірність, моральні судження учасників опитування містять переважно «зовнішню» аргументацію. Тобто моральна поведінка є реактивною: потрібно бути моральним, оскільки цього очікує група, суспільство. Ідея моральності як внутрішньої потреби не простежується. Тобто говорити про формування особистості молодого китайця як самодетермінованої системи поки не доводиться.

16. Етапи дослідження проблеми особистості в китайській філософії новітнього періоду можна узагальнити таким чином: продовження розвитку ідей лібералізму (I половина XX ст.); відображення проблематики становлення особистості у комуністичному Китаї (II половина XX ст.); сучасний дискурс проблеми особистості і групи (кінець XX – початок XXI ст.).

У представників ліберальної течії, зокрема Ху Ши, проблема особистості корелює із феноменом свободи. Ху Ши вважав, що лише володіючи свободою, люди можуть творити велику історію. Тому людство зобов'язане зберігати деякі свободи, що гарантують гідність окремої особи, з одного боку, а з іншого – створювати процвітаюче і щасливе суспільство.

Що стосується розгляду проблеми особистості у комуністичному Китаї, то тут джерелом філософського дискурсу можна вважати ідеологічні документи, оскільки поряд із програмними компонентами і дороговказами конкретних дій вони можуть містити результати рефлексії важливих питань на кшталт ролі особи, її місця у суспільстві.

Маоїстська ідеологія містила настанови (що, до речі, були реалізовані), які сприяли перетворенню традиційного «організму держави» іманентного природності на «державну організацію», що має механістичний характер. Проте народження особистості західного типу не відбулося: особа не стала елементом, переставши бути важливою «функцією» організму, вона перетворилася на «гвинтик» державної машини.

Разом з тим сучасні китайські дослідники особистості говорять про результати цього впливу, що виявилися у формуванні «гуансі» (квазіродинності) як нової форми соціальної інтеграції, що має переважно негативні прояви. Проте певні риси «гуансі» можна розглядати як передумову розповсюдження демократичних цінностей і відносин. Так, пріоритет взаємних обов'язків може сприяти розвитку у китайців почуття громадянського обов'язку і усвідомлення приналежності до політичного співтовариства. Політичну культуру «гуансі» порівняно з традиційним конфуціанством характеризує значно вищий рівень індивідуалізму, що знаходить вираз в індивідуальному пристосуванні до умов середовища, що змінилися, а також у зниженні рівня підпорядкування офіційній владі.

Основні положення дисертаційного дослідження викладені у таких публікаціях:

1. Цзян Чунсінь. Особистість людини в китайському суспільстві як філософська проблема / Цзян Чунсінь // Нова парадигма: [журнал наукових праць] / голов. ред. В.П. Бех; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; Творче об'єднання «Нова парадигма». – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – Випуск 109. – С. 46-54.

2. Цзян Чунсінь. Феномен особистості в стародавньому і середньовічному Китаї / Цзян Чунсінь // Політологічний вісник: [зб. наук. пр.]. – К.: «ІНТАС», 2012. – Випуск 65. – С. 69-80.

3. Цзян Чунсінь. Співвідношення формування особистості людини Заходу і Сходу / Цзян Чунсінь // Гілея: науковий вісник: [зб. наук. пр.]. – К.: УАН ТОВ «НВП» «ВІР», 2012. – Випуск 67. – С. 417-422.

4. Цзян Чунсінь. Тенденції трансформації механізму формування особистості людини у Китаї новітнього часу / Цзян Чунсінь // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія «Філософські науки» / Гол. ред. В.С. Пазенок. – К.: КУТЕП, 2012. – Випуск 14. – С. 329-340.

5. Цзян Чунсінь. Тенденції у поглядах на формування особистості людини у філософській думці Китаю нового часу / Цзян Чунсінь // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 7 «Релігієзнавство. Культурологія. Філософія»: [зб. наук. пр.]. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – № 29(42). – С. 84-89.

6. Цзян Чунсінь. Культурологічний та філософський дискурс формування особистісних якостей у Китаї ХХ-ХХІ ст. / Цзян Чунсінь // Нова парадигма: [журнал наукових праць] / голов. ред. В.П. Бех; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; Творче об'єднання «Нова парадигма». – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – Випуск 111. – С. 61-72.

АНОТАЦІЇ

Цзян Чунсінь. Формування особистості у дискурсі китайської соціально-філософської думки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2013.

Дисертаційне дослідження присвячене осягненню важливого процесу формування особистості людини, здійсненого крізь призму дискурсу китайської філософської думки. У дисертації наведено теоретичне узагальнення проблеми формування особистості людини і запропоновано вирішення наукової проблеми, що виявляється у обґрунтуванні особливостей буття феномену особистості в умовах китайського суспільства на різних етапах його існування, що стало об'єктом філософської рефлексії і знайшло своє відображення у концепціях людини та суспільства, розроблених китайськими мислителями. Суттєвим є обґрунтування феномену функціональної особистості, що є умовою існування китайського суспільства як органічного цілого, метою якого є збереження самоідентичності, тобто відсутності розвитку як процесу, що може призводити як до вдосконалення, так і до спрощення. Метою існування функціональної особистості є виконання її функціональних обов'язків, а метою її індивідуального розвитку – покращення власної ефективності, яка сприяє якнайкращому виконанню цієї функції.

Ключові слова: особистість, формування особистості людини, функціональна особистість, особистість у китайському філософському дискурсі.

Цзян Чунсинь. Формирование личности в дискурсе китайской социально-философской мысли. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.03 – социальная философия и философия истории. Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2013.

Современные направления мирового развития свидетельствуют об усилении интеграционных тенденций в отношениях социальных макросубъектов: расширение экономического сотрудничества, увеличение доли политических взаимодействий, основанных на принципе диалога, дополняется сближением духовных миров, которые представляют разные общества, а в более широком смысле разные цивилизации.

В XXI веке все без исключения проявления социальности могут быть осмыслены сквозь призму феномена глобализации. Существование в глобальном мире не снимает важной проблемы понимания как ведущей характеристики межкультурного диалога, а принимая во внимание вовлеченность в этот процесс практически всех субъектов мирового сообщества, ставит насущный вопрос об эффективности взаимодействия представителей разных культур. Важным условием межкультурного диалога является адекватное знание его субъекта о базовых представлениях партнера относительно самого себя, своего места в обществе, природе и Вселенной, и наличия готовности к восприятию этих представлений.

Именно в этом контексте на современном этапе должны рассматриваться традиционные философские и обществоведческие дихотомии, в частности проблема Востока и Запада.

Одним из простейших и вместе с тем базовым уровнем этой проблемы, который становится объектом исследовательского интереса, может считаться личностный уровень, а именно специфика интеграции человека в общественные структуры и особенности его функционирования как личности, то есть уникальной биопсихосоциальной системы, в условиях конкретного общества, в частности китайского.

Диссертация посвящена изучению важного процесса формирования личности человека, осуществленного сквозь призму дискурса китайской философской мысли. То, что данный процесс, как и любой другой феномен общественного бытия, является предметом социального познания, обуславливает «заинтересованный», субъективный подход исследователя к изучению социальной действительности. Именно поэтому исследовательская проблема, положенная в основу данной работы, имеет с точки зрения современных философов и обществоведов чрезвычайно много вариантов решения, среди которых, однако, существует и мысль относительно отсутствия феномена личности в китайском социуме. Данная работа в определенной степени служит опровержению такого чрезвычайно упрощенного

представления о личности и демонстрирует один из возможных подходов к толкованию упомянутого феномена через анализ китайского философского дискурса от древнейших времен и до современности.

В диссертации приведено теоретическое обобщение проблемы формирования личности человека и осуществлено решение научной проблемы, что проявляется в обосновании особенностей бытия феномена личности в условиях китайского общества на различных этапах его существования, что стало объектом философской рефлексии и нашло свое отражение в концепциях человека и общества, разработанных китайскими мыслителями.

Существенным является обоснование феномена функциональной личности. Функциональная личность становится условием сохранения китайского общества как органического целого, целью которого является сохранение самоидентичности, то есть отсутствия развития как процесса, который может приводить как к усовершенствованию, так и к упрощению. Целью существования функциональной личности является исполнение ее функциональных обязанностей, а целью ее индивидуального развития – улучшение собственной эффективности, которая способствует наилучшему исполнению этой функции.

Ключевые слова: личность, формирование личности человека, функциональная личность, личность в китайском философском дискурсе.

Tszian Chunsin. Personality development in the discourse of Chinese socio-philosophical reflection. – Manuscript.

Thesis to obtain the scientific degree of the candidate of philosophical sciences in speciality 09.00.03 – social philosophy and philosophy of history. – Dragomanov national pedagogical university. – Kyiv, 2013.

The thesis highlights the important process of personality development through the prism of Chinese philosophical reflection discourse. The problem of personality development is theoretically generalized. The author provides the solution to the scientific problem, namely the substantiation of peculiar features of the phenomenon of personality in Chinese society at various stages of its development, which became the subject of philosophical reflection and is included in concepts of human-being and society, developed by Chinese thinkers. The substantiation of the phenomenon of functional personality is of great importance as it is the condition of existence of Chinese society as an organic unity, which is aimed at preserving self-identity, i.e. absence of development as a process that can lead both to advancement and simplification. The purpose of life of functional personality is to perform functional responsibilities, the purpose of his or her individual development is to improve personal efficiency which facilitates optimal performance of the functions.

Key words: personality, personality development, functional personality, personality in Chinese philosophical discourse.

НБ НПУ

100121841

Підписано до друку 26.06.2013 р. Формат 60x84/ 16

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Ум. др. арк. 1,28. Обл.-вид. арк. 1,41

Наклад 100 прим. Зам. № 289

Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002. (044) 234-75-87
Віддруковано в друкарні Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова (044) 239-30-26